

Водянка Любов Дмитрівна
к.е.н, доц. Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
Чернівці

Кобеля Зоряна Ігорівна
к.е.н, доц. Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
Чернівці

Філіпчук Наталія Василівна
к.е.н, доц. Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
Чернівці

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДИСБАЛАНСІВ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ У МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГОВИХ ОЦІНКАХ

Анотація. У статті і досліджено тенденції розвитку конкурентоспроможності України та Румунії на основі рейтингів конкурентоспроможності, що обраховуються як державними, так і недержавними світовими інституціями. Виявлено основні проблеми, що стримують та уповільнюють розвиток конкурентоспроможності, досліджено позиції України та Румунії у світових рейтингах, запропоновано рекомендації з інтенсифікації конкурентних позицій держави в цілому.

Ключові слова. Конкурентоспроможність, рейтингові позиції.

Вихід національних економік із кризи спонукає до пошуку ефективних інструментів активізації виробничої діяльності на основі модернізації потенціалу підприємств. За нинішніх світових умов визначальним чинником конкурентоспроможності виступає активна реалізація інноваційної політики держави в національній економіці, що повинно знайти своє продовження в підвищенні інноваційного потенціалу підприємств, їх спроможності до переходу на вищий рівень функціонування, розширення випуску продукції з інноваційними характеристиками та зміцненні конкурентоспроможності на вітчизняному та зарубіжних ринках.

Динамізм економічного розвитку, що спостерігається останніми роками, свідчить про те, що серед основних чинників підвищення конкурентоспроможності країн визначальним є впровадження ефективних механізмів реалізації інноваційної політики. Про це свідчать і дані глобального рейтингу конкурентоспроможності країн. На сьогоднішній день в світі існує безліч рейтингів конкурентоспроможності, що обраховуються як державними, так і недержавними світовими інституціями. Найпоширенішими з них є:

- індекс глобалізації (KOF, Index of Globalization);
- глобальний індекс миру (Global Peace Index GPI);
- індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business index);
- економічної свободи (Index of Economic Freedom);
- індекс свободи преси (Press Freedom Index);
- індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index);
- індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI);
- індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI);
- глобальний інноваційний індекс (The Global Innovation Index).

Розглянемо детальніше кожен із перелічених індексів.

1. Індекс глобалізації розраховується під редакцією американського журналу *Foreign Policy* за допомогою фахівців консультативно-аналітичного агентства А.Т. Кеарнеу для 207 розвинених і країн, що розвиваються.

Індекс визначає ступінь глобалізованості окремо узятій країни за допомогою розкладання цього процесу на окремі складові. Індекс демонструє політичну, соціальну, економічну і технологічну інтеграцію країни у світове співтовариство.

Усього відслідковується 17 різних критеріїв. Серед них рівень міжнародної торгівлі й інвестицій, участь у міжнародних організаціях і програмах, включаючи місії ООН, розвиток міжнародного туризму, кількість телефонних переговорів із зарубіжжям.

Цілих три критерії для визначення індексу глобалізації відведено рівню розвитку в країні мережі Інтернет:

- кількість користувачів

- кількість хостів

- перелік безпечних послуг, за допомогою яких здійснюється комунікація, пошук інформації, а також грошові трансакції.

Індекс глобалізованості вимірює рівень особистих контактів за межами даної країни шляхом комбінування даних про міжнародні телефонні дзвоник, туризм, грошові перекази та інші міжнародні трансакції.

Відповідно до даних індексів Україна займає 47 позицію, а Румунія – 37, що свідчить про високий рівень інтегрованості суспільства.

2. Глобальний індекс миру або світовий показник спокою – це спроба виміряти спокій у країнах і регіонах. Даний індекс є продуктом Інституту економіки і миру, розробленим в консультації з міжнародною групою експертів з питань миру інститутів миру і дослідницьких установ на основі даних, зібраних Відділом досліджень *Economist*. Список вперше був опублікований у травні 2007. До списку включено 162 країни. Фактори, розглянуті авторами включають внутрішні фактори, такі як рівень насильства і злочинності в країні і фактори у зовнішніх відносинах країни, такі як військові витрати і війни.

Відповідно з цими показниками Румунія займає 26 позицію, а Україна – 150. Однією з найбільш тривожних тенденцій, відзначених у цьому дослідженні є різке збільшення числа країн, які потерпають від терористичної загрози.

3. Індекс легкості ведення бізнесу - це щорічне дослідження групи Світового банку. Завдяки проекту, можна об'єктивно оцінити різноманітні нормативно-правові акти, котрі регулюють підприємницьку діяльність тієї чи іншої країни. Також він дає змогу проаналізувати забезпечення дотримання цих актів. Географічно дослідження охоплює 189 країн світу і деякі окремі міста на субнаціональному і регіональному рівнях.

Під пильну увагу проекту підпадає діяльність національних малих і середніх підприємств та оцінка нормативних актів, які регулюють їх діяльність протягом всього життєвого циклу.

Вперше даний індекс був розрахований у 2002 році. Вираховується даний індекс на основі десятиох індикаторів (які є методологією *Doing Business Project*): створення бізнесу, робота з дозволами на будівництво, підключення до системи електропостачання, реєстрація майна, отримання кредиту, захист прав інвесторів, сплата податків, міжнародна торгівля, забезпечення контрактів, закриття підприємства. Лідером рейтингу 11-ий раз поспіль став Сінгапур. За ним ідуть Нова Зеландія, Данія, Південна Корея, Гонконг і Велика Британія. Замикає першу десятку Фінляндія. Україна в новому рейтингу посіла 83 сходинку (піднялася на

13 позицій). Загалом такий результат – найкращий з 2006 року. Щодо наших географічних сусідів, то найкращу позицію посідає Польща (25 місце). Далі йдуть Словаччина (29 місце), Румунія (37 місце), Угорщина (42 місце), Білорусь (44 місце), Росія (51 місце), Молдова (52 місце).

Щоправда, цей рейтинг не завжди відображає реальну економічну ситуацію в країні у зв'язку зі складною та неоднозначною методологією, проте отримання хороших міць сприяє залученню зовнішніх фінансових ресурсів.

4. Індекс економічної свободи складається американським дослідницьким центром The Heritage Foundation і газетою The Wall Street Journal і відповідно до методології звіт 2015 р. сформовано згідно з даними другої половини 2013 р. і першої половини 2014 р. Основними складовими індексу є 10 свобод:

- 1) свобода бізнесу;
- 2) свобода торгівлі;
- 3) податкова свобода;
- 4) свобода від уряду;
- 5) грошова свобода;
- 6) свобода інвестицій;
- 7) фінансова свобода;
- 8) захист прав власності;
- 9) свобода від корупції;
- 10) свобода трудових відносин.

Усі країни поділяються на такі типи, як «вільні», «переважно вільні», «помірно вільні», «переважно невільні», «репресивні».

В Індексі економічної свободи-2015 за рік позиції України погіршилися на 7 пунктів. Тепер Україна посідаємо 162 місце із 178 країн і відповідно до класифікації є країною з репресивною економікою, яка у рейтингу стала сусідом Болівії (163) та Бірми (161). Майже за усіма критеріями ситуація у нас погіршилася, окрім свободи від корупції та фінансової свободи.

Румуні потрапила до категорії «переважно вільні» та посіла 61 позицію. За такими критеріями, як свобода права власності, інвестиційна свобода та свобода державних витрат, Румунія має найбільші переваги.

5. Індекс свободи преси – це порівняно новий глобальний рейтинг, який висвітлює негативний вплив на свободу інформації та її головних носіїв військових конфліктів. Позиції деяких країн було порушено тенденцією надто широкого тлумачення потреб національної безпеки, зловживання ними на шкоду праву надавати інформацію. Ця тенденція, вважає медіаорганізація, стає дедалі небезпечнішою в усьому світі й загрожує навіть демократичним країнам.

Світовий рейтинг свободи преси четвертий рік поспіль очолює Фінляндія. Слідом за нею, як і торік, ідуть Нідерланди та Норвегія. Україна в цьому списку займає 129 місце, а Румунія – 52.

Індекс підкреслює негативне співвідношення між свободою інформації та відкритими й неоголошеними конфліктами. В нестабільному середовищі медіа стають стратегічними цілями для угруповань або окремих осіб, які, всупереч міжнародним пактам, намагаються контролювати новини та інформаційний потік.

6. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається Всесвітнім економічним форумом для визначення рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності і містить 114 показників для 140 країн, при цьому враховуються як статистичні дані, так і опитування керівників бізнесу.

У цьому індексі Україна посіла 79 місце, що на 3 пункти гірше від попереднього року. Найнижчі рейтинги - за такими показниками, як

макроекономічне середовище (134 місце серед 140 країн) насамперед через великий інфляційний стрибок, юридична незалежність (132 місце), втрати бізнесу через загрози тероризму (133), захист міноритарних акціонерів (134), марнотратність державних видатків (134).

Найкращі позиції - у блоці «Інновації», що відображає високий інноваційний потенціал країни: наявність наукових та інженерних кадрів, якість науково-дослідних закладів, кількість патентів на винаходи.

Це пов'язано з радянським минулим України, зокрема щодо високого попиту на інженерні кадри та велику кількість наукових установ. Проте методологія складання цього індексу, на жаль, не враховує якість та ефективність роботи установ, фахівців і практичну необхідність винаходів. Пов'язаний з інноваційним блоком освітній блок теж є таким, що лідирує, зокрема за здобуттям вищої освіти та професійною підготовкою посідає 34 місце.

Позиції Румунії набагато вищі та склали 59 сходинку.

Найнижчі рейтинги - за такими показниками, як юридична незалежність та стійкість банків.

Найкращі позиції Румунії за показниками ефективності антимонопольної політики та якості доріг.

7. Індекс сприйняття корупції - це щорічний рейтинг держав світу, що відображає оцінку рівня сприйняття корупції аналітиками і підприємцями за десятибальною шкалою та складається компанією Transparency International з 1995 р.

На сьогодні Україна посідає 130 місце серед 167 країн світу, що характеризує відсутність ефективних змін у 2015 р. у боротьбі з корупцією.

Основними причинами такого стану є монополізація бізнесу, неможливість його довгострокового планування та високий рівень державних корупціонерів. Проте є надія, що у звіті за 2016 р. ситуація значно покращиться.

Позиції Румунії значно різняться та вищі майже в два рази. Індекс сприйняття корупції складає 58 позицію, що свідчить про наявність ефективних методів боротьби з корупцією. Цей показник особливо покращився після вступу Румунії до ЄС

8. Індекс розвитку людського потенціалу – це інтегральний показник, що розраховується щороку для міждержавного порівняння і визначення рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території Організацією Об'єднаних Націй.

При цьому ключовими показниками при складанні цього індексу є:

- очікувана тривалість життя,
- рівень грамотності населення країни,
- рівень життя, оцінюваний через ВНД на душу населення

за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у доларах США.

Згідно з індексом наша держава посідає 81 місце, а Румунія ж посідає 52 позицію серед 188 країн світу. Обидві країни належить до країн з високим людським розвитком. Такого показника вдається досягати за рахунок високого рівня освіти населення.

9. Глобальний інноваційний індекс складений всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнелльським університетом та міжнародною бізнес-школою Insead. Згідно із цим індексом з урахуванням 79 показників у 2015 р. наша держава посіла 64 місце серед 141 країни світу. В той час як в Румунії даний індекс на 10 позицій вищий.

У 2015 р. найбільше Україна та Румунія піднялася за такими показниками:

- людський капітал та дослідження;
- освіта;
- бізнес-середовище;
- нематеріальні активи;
- працівники розумової праці.

Максимальне погіршення позицій спостерігалось за такими показниками, як політичне середовище, загальна інфраструктура, онлайн-творчість.

Відповідно до іншого Глобального інноваційного індексу, складеного виданням Bloomberg, у 2015 р. Україна посіли 33 місце, а Румунія 21 - серед 50 найбільш інноваційних, при цьому найкраща (п'ята) позиція в Україні була за показником «вища освіта», а в Румунії – «бізнес середовища»

Ці рейтинги вкотре підтверджують те, що Україна та Румунія мають чималий інноваційний потенціал, який недостатньо використовується.

Дослідження такої інформації дозволило визначити місця України та Румунії у міжнародних рейтингах (табл. 1) та проаналізувати характер виявлених процесів і закономірностей.

Таблиця 1

Україна та Румунія в міжнародних рейтингових оцінках

№ п/п	Міжнародні глобальні індекси	Позиції країн у 2014-2015 рр.	
		Україна	Румунія
1	Індекс глобалізації (207 країн)	47	37
2	Глобальний індекс миру (162 країни)	150	26
3	Індекс легкості ведення бізнесу (189 країн)	83	37
4	Індекс економічної свободи (178 країн)	162	61
5	Індекс свободи преси (180 країн)	129	52
6	Індекс глобальної конкурентоспроможності (140 країн)	79	59
7	Індекс сприйняття корупції (167 країн)	130	58
8	Індекс розвитку людського потенціалу (188 країн)	81	52
9	Глобальний інноваційний індекс (141 країна)	64	54

Складено авторами на базі [1-9]

Усі наведені індекси свідчать про те, що Україна тривалий час перебуває у стані економічної, політичної та соціальної нестабільності. Наразі почали здійснювати певні кроки у просуванні нашої держави у міжнародних рейтингах. Про це згадується у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [10].

Щодо рейтингових позицій Румунії, то вона перебуває у «золотій середині», однак загалом для просування в міжнародних рейтингах обом країнам необхідними є такі заходи:

- детальне вивчення методології міжнародних рейтингів та вироблення концепції змін, необхідних для коригування найгірших позицій, де це можливо;
- ефективна антикорупційна політика - один з найскладніших напрямів, оскільки саме високий рівень корупції є перешкодою для покращення позиції України майже в усіх рейтингах;
- здійснення дерегуляції податкової реформи, підвищення захисту права власності як запорука посилення позицій у таких рейтингах, як Індекс

легкості ведення бізнесу, Індекс економічної свободи, Глобальний індекс конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс тощо;

- проведення ефективної політики просування України та Румунії на міжнародній арені – від вітчизняного експорту та культурних цінностей;
- виділення «точок зростання», які мають інноваційну спрямованість, та посилення розвитку і підтримки інноваційного підприємництва.

Просування України та Румунії у міжнародних рейтингах не повинно стати самоціллю, а лише додатковою опцією для позиціювання у світі та покращення інвестиційної привабливості.

Список використаної літератури:

1. Звіт з глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>
2. Глобальний інноваційний індекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//www.globalinnovationindex.org](http://www.globalinnovationindex.org)
3. Глобальний індекс миру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Peace-Index-Report-2015_0.pdf
4. Індекс економічної свободи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/>
5. Індекс глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://globalization.kof.ethz.ch/media/filer_public/2015/03/04/rankings_2015.pdf
6. Індекс легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB10-FullReport.pdf>
7. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iaca.int/images/news/2016/Corruption_Perceptions_Index_2015_report.pdf
8. Індекс розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2015-report>
9. Глобальний інноваційний індекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/GII-Home>
10. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>